

เอกสารมี 4 หน้า

ดนตรีไทย

โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ

บรรยายที่ **วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล**
ครั้งที่ 1 วันอังคารที่ 8 มิถุนายน 2553
10.00-12.00 น.

ดนตรีไทย มีรากเหง้าเก่าแก่อยู่ในอุษาคเนย์ราว 5,000 ปีมาแล้ว เป็น “วัฒนธรรมร่วม” ของดนตรีสุวรรณภูมิบนผืนแผ่นดินใหญ่อุษาคเนย์

ดนตรีไทยกับดนตรีสุวรรณภูมิเป็นดนตรีเดียวกัน มีความเป็นมายาวนานร่วมกันอย่างแยกไม่ได้ เช่นเดียวกับดินแดนและผู้คนในประเทศไทย มีพัฒนาการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับดินแดนและผู้คนสุวรรณภูมิ

รวมทั้งบรรพชนคนไทยกับประวัติศาสตร์ไทย นับเป็นส่วนหนึ่งอย่างแยกไม่ได้จากบรรพชนคนสุวรรณภูมิและประวัติศาสตร์สุวรรณภูมิ

เหตุที่ทุกวันนี้ต้องแยกกัน มาจากยุคล่าอาณานิคมเมื่อ 100 ปีที่แล้ว(ตรงกับแผ่นดินรัชกาลที่ 4, 5) กระทั่งสงครามโลกครั้งที่สอง ราว 60 ปีที่แล้ว ทำให้เกิดเส้นกันอาณาเขตแบ่งแต่ละประเทศออกจากกัน แล้วตัดขาดความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เคยมีตั้งแต่หลายพันปีมาแล้ว ส่วนพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมยังสืบเนื่องคล้ายคลึงกัน

ดนตรีกับประวัติศาสตร์สังคม

ประวัติศาสตร์ของดนตรีและเพลง คลุกเคล้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ, การเมือง, สังคม ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มตราบจนถึงปัจจุบันและอนาคต

ดนตรีและเพลงไม่ได้มีขึ้นเพื่อความสนุกสนานของมนุษย์ทั้งในแง่ส่วนตัวและส่วนรวม

แท้จริงแล้วดนตรีและเพลงแรกมีพัฒนาการเพื่อวิงวอนร้องขอในพิธีกรรมเพื่อความอยู่รอดของคน และชุมชนยุคดึกดำบรรพ์ เช่น ขอให้หายเจ็บไข้ได้ป่วย, ขอให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเติบโตอุดมสมบูรณ์มีกินเลี้ยงชีวิตตลอดฤดูกาล

ต่อมาดนตรีและเพลงมีพัฒนาการเป็นเครื่องมือศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจรัฐ ก่อนจะเป็นสินค้าอุตสาหกรรมทรงพลังตราบจนถึงปัจจุบัน

เพลง หมายถึง ทำนองได้จากเสียงสูงต่ำที่มนุษย์สร้างขึ้นมีจังหวะต่างๆ

คำนี้มีรากจากภาษาเขมรว่า **เกฺลง** (อ่านว่า เพลง) (ดูในพจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับพระยาอนุমানราชธน เล่ม 3 พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2523 หน้า 491)

ดนตรี หมายถึง เสียงสูงต่ำที่ประกอบขึ้นเป็นทำนอง

คำนี้มีรากจากภาษาสันสกฤตว่า **ตฺนุตฺริณฺ** (อ่านว่า ตัน-ตฺริณ) แปลว่า นักดนตรี ภาษาอังกฤษว่า a musician (จากหนังสือ **สี่สกฤต-ไท-อังกฤษ อภิธาน** ของ นายร้อยเอก หลวงบวรบรรณรักษ์ (นิยมรักไทย) เมื่อ พ.ศ. 2469 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2511 หน้า 478)

สยาม เป็นชื่อดินแดนและกลุ่มชนไม่จำกัดเผ่าพันธุ์ แต่ไม่ใช่ชื่อชนชาติ และไม่ใช่ชื่อชาติพันธุ์ใดหรือเผ่าพันธุ์ใดโดยเฉพาะ หากเป็นชื่อพื้นที่หรือบริเวณกว้างขวางครอบคลุมเขตไทย-ลาว

มีรากจากคำพื้นเมืองดั้งเดิมว่า **ซั่ม, ซ่า, หรือสาม** หมายถึงบริเวณที่มีน้ำซึมน้ำซับเป็นตาน้ำพุ น้ำผุดไหลขึ้นจากแอ่งดินอ่อนหรือดินโคลน

แล้วเรียกคนจะเป็นชาติพันธุ์อะไรก็ได้ที่มีหลักแหล่งทำมาหากินบริเวณ ซั่ม, ซ่า, สาม นี้ว่า **ชาวสยาม** ทั้งนี้ เช่น บริเวณสองฝั่งโขงไทย-ลาว ที่มีศูนย์กลางอยู่เวียงจันทน์ เคยถูกเรียกว่า **พวกสยาม** หรือ **เสียมกุก** เมื่อเรือน พ.ศ. 1650

น้ำซึมน้ำซับหรือน้ำพุที่ผุดเหล่านั้น เกิดจากน้ำฝนที่รากต้นไม้อุ้มไว้ทั้งบนภูเขาและบนเนินบนดอน แล้วค่อยๆ ซึมเซาะซอนใต้ดินมาพุดขึ้นบริเวณดินอ่อนหรือดินโคลนที่ราบเชิงเขาหรือเชิงเนินดอน จนบางแห่งกลายเป็นลุ่มห้วยหนองคลองบึง เช่น **หนองหานที่สกลนคร, หนองหานที่อุดรธานี, บึงบอระเพ็ดที่นครสวรรค์ เป็นต้น**

ไทย หมายถึง **คน, ชาว** แต่เป็นคนทางสังคมที่ต่างจากสัตว์ และไม่ใช่ผี ทุกวันนี้ถูกกำหนดให้หมายถึง **อิสระ, เสรี**

มีรากจากคำร่วมสุวรรณภูมิดั้งเดิมว่า **ไท, ไต** หมายถึง **คน, ชาว** มีใช้ในภาษาพูดของทุกชาติพันธุ์ เช่น มอญ-เขมร ก็มี แต่ความหมายเปลี่ยนไปให้มีฐานะทางสังคมต่ำลงเป็น **ข้า, ทาส**

ภายหลังรับพุทธศาสนาเถรวาทใช้ภาษาบาลีอย่างกว้างขวางจนมีรากฐานแน่นอนแล้ว อิทธิพลคำบาลีมีทั่วไป เลยแปลงคำพื้นเมืองให้มีรูปบาลีตามความนิยมครั้งนั้น โดยเอา **ย** มาสะกดคำเดิมเป็นไทย แล้วกำหนดให้ความหมายเปลี่ยนไปหมายถึง **อิสระ, เสรี**

คนไทย โดยทั่วไปหมายถึงคนพูดภาษาไทย, มีวิถีชีวิต, มีทัศนะต่อโลก, มีระบบ คุณค่า, มีอุดมการณ์, ตลอดจนมีสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ไทย ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ-การเมือง และสังคม-วัฒนธรรม อยู่ในขอบเขต**รัฐไทย**อันเป็นประเทศไทยปัจจุบัน

คำว่า **“ไทย”** ไม่ใช่ชื่อเชื้อชาติ เพราะเชื้อชาติบริสุทธิ์ไม่มีจริงในโลก และไม่ใช่ชื่อชนชาติมาแต่แรก เพิ่งมาสมมุติเรียกขึ้นเมื่อเวลาภายหลังในช่วงใดช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์บริเวณที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยาเช่น หลัง พ.ศ. 1700 พร้อมกำเนิด**อักษรไทย**

คำเรียกชื่อ**ไทย** มีรากจากคำว่า**ไท** หรือ**ไต** ของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าต่างๆ ที่ตั้งหลักแหล่งกระจัดกระจายในภูมิภาคอุษาคเนย์ เมื่อราว 3,000 ปีมาแล้วเป็นอย่างน้อย โดยเฉพาะที่อยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่ทางตอนใต้ของจีน ตั้งแต่บริเวณตอนใต้ลุ่มน้ำแยงซีเกียง ลงไปถึงชายทะเล

แต่คนเหล่านั้นไม่ใช่**คนไทย**ของ**รัฐไทย**ทั้งหมด แม้บางกลุ่มชาติพันธุ์ทุกวันนี้จะจัดอยู่ในภาษาตระกูลไทย-ลาว หรือลาว-ไทย เช่น ลาว, ลื้อ, จ้วง, ฯลฯ ก็ไม่ใช่**คนไทย**ของ**รัฐไทย** แต่เป็นคนลาวของประเทศลาว, คนลื้อ และคนจ้วงของประเทศจีน

คนไทยในประเทศไทยทุกวันนี้ เมื่อได้ยินคำว่า**ไทลื้อ** หรือ**ไทจ้วง** ก็พากันตีขลุ่ยว่าเป็น **“คนไทย”** ไปทันที ด้วยความเข้าใจเอาเองอย่างคนปัจจุบัน

แต่ความจริงแล้วไทกับไตข้างหน้าชื่อชาติพันธุ์แปลว่าคนเฉยๆ และหมายถึงชาวก็ได้ คนพวกนั้นกำลังสื่อความหมายว่าพวกเขาเป็นคน**ลื้อ, ชาวลื้อ** หรือเป็นคน**จ้วง, ชาวจ้วง** ล้วนไม่ใช่**คนไทย, ชาวไทย**ของ**รัฐไทย**และ**ประเทศไทย**

คนไทย หมายถึงใคร? อะไร? ที่ไหน? อย่างไร? ฯลฯ ไม่มีคำอธิบายตายตัวหรือสำเร็จรูป เพราะขึ้นอยู่กับภูมิหลังหรือปมหลังของผู้อธิบายที่มีต่างกันมากมายหลากหลาย เช่น อาจบอกว่าหมายถึงคนพูดภาษาไทย, คนเกิดในประเทศไทย, ฯลฯ

แต่ก็ไม่ใช่ว่าแค่นั้น เพราะคนจำนวนไม่น้อยไม่พูดภาษาไทย และไม่ได้เกิดในประเทศไทย แต่ถูกรับเป็นคนไทยได้ในทางกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ

อุษาคเนย์ หมายถึงดินแดนบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ Southeast Asia (SEA) ประกอบด้วยพื้นแผ่นดินใหญ่ และหมู่เกาะ

แผ่นดินใหญ่ เรียก**สุวรรณภูมิ** (มีประเทศต่างๆ คือ พม่า, ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม, มาเลเซีย, ไทย) และ

หมู่เกาะ เรียก**สุวรรณทวีป** (มีประเทศต่างๆ คือ บรูไน, ฟิลิปปินส์, อินโดนีเซีย, สิงคโปร์)

สุวรรณภูมิ แปลตามรูปศัพท์ว่า **แผ่นดินทอง** หรือ**ดินแดนทอง** แต่มีคำเฉพาะเรียกใช้มานานแล้วว่า**แหลมทอง** หมายถึงบริเวณพื้นแผ่นดินใหญ่ของอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อราว 2,500 ปีมาแล้ว อันเป็นดินแดนอุดมสมบูรณ์ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบด้วยสัตว์, พืชพันธุ์ธัญญาหาร, และแร่ธาตุต่างๆ ทั้งเป็นแหล่งของกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายที่ล้วนเป็นเครือญาติทางสังคมวัฒนธรรม และเป็นบรรพชนของคนไทยทุกวันนี้

พจนานุกรม อธิบายคำ **สุวรรณ** [สุ-วัน] น. ทอง. (ส. สุวรรณ; บ. สุวณฺณ). **ภูมิ** 1, ภูมิ-[พุม, พู-มิ, พุม-มิ-] น. แผ่นดิน, ที่ดิน. **ภูมิ** 2 น. พื้นความรู้, ปัญญา. **ภูมิ** 3 ว. สง่า, ผั่งผาย, งาม. **สุวรรณภูมิ** น. ดินแดนทองคำ

สุวรรณภูมิ เป็นชื่อเก่าแก่มีในคัมภีร์โบราณ เช่น มหาวงศ์ พงศาวดารลังกา, ชาดกพุทธศาสนาในอินเดีย, และนิทานเปอร์เซียในอิหร่าน ฯลฯ เนื่องจากชาวสิงหล(ลังกา) ชาวมอญทวีป(อินเดีย) และชาวอาหรับ-เปอร์เซีย(อิหร่าน) ที่เป็นนักเดินทางผจญภัยแลกเปลี่ยนค้าขายสิ่งของเครื่องใช้ต่างพากันเรียกพื้นแผ่นดินใหญ่ของอุษาคเนย์โบราณว่า**สุวรรณภูมิ**ไม่น้อยกว่า 2,500 ปีมาแล้ว

ส่วนชาวฮั่น(จีน)ยุคโบราณ เรียกดินแดนนี้ว่า**จินหลิน** หรือ**กิมหลิน** มีความหมายเดียวกันกับชื่อ**สุวรรณภูมิ**ว่า**แผ่นดินทอง, ดินแดนทอง, แหลมทอง**

ฉะนั้น **สุวรรณภูมิ**จึงไม่ใช่ชื่อรัฐหรืออาณาจักร แต่เป็นชื่อดินแดนแผ่นดินใหญ่ของอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปัจจุบัน ที่ขนาดด้วย 2 มหาสมุทร คือ **มหาสมุทรแปซิฟิก**อยู่ทางด้านตะวันออกกับ**มหาสมุทรอินเดีย**อยู่ทางด้านตะวันตก

ส่งผลให้ดินแดน**สุวรรณภูมิ**เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนค้าขาย หรือ “จุดนัดพบ” หรือ “สะพานแผ่นดิน” เชื่อมโยงระหว่างโลกตะวันตก (หมายถึงอินโด-เปอร์เซียและอาหรับ) กับโลกตะวันออก (หมายถึงจีนฮั่นและอื่นๆ) แล้วมีความมั่งคั่งและมั่นคง จนมีรัฐใหญ่ๆเกิดขึ้นในยุคต่อมา เช่น ทวารวดี, ศรีวิชัย, พุณัน, เจนละ, ทวารวดีศรีอยุธยา, อโยธยาศรีรามเทพ, ละโว้, จนถึงกรุงศรีอยุธยา ฯลฯ ดึงดูดให้ผู้คนจากที่ต่างๆ ทุกทิศทางเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่ง ทำให้เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ผสมผสานทางสังคมวัฒนธรรมและเผ่าพันธุ์จนเป็นคนไทย และเครือญาติชาติประเทศต่างๆ ในปัจจุบัน เช่น สิงคโปร์, มาเลเซีย, พม่า, ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม, และไทย

สุวรรณภูมิ คือนามอันเป็นมงคลที่คนแต่ก่อนยกย่องใช้เรียกชื่อบ้านนามเมืองสืบเนื่องหลายยุคหลายสมัย ได้แก่ **รัฐสุวรรณภูมิ** (ราวหลัง พ.ศ. 1600) จนเป็นเมือง**สุพรรณบุรี** (ราวหลัง พ.ศ. 1800) และ**จังหวัดสุพรรณบุรี** รวมทั้งชื่อเมือง**สุวรรณภูมิ** (ราว พ.ศ. 2315 สมัยกรุงธนบุรี) แล้วเปลี่ยนเป็นอำเภอ**สุวรรณภูมิ** จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อราว 100 ปีมาแล้ว

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เป็นนามพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2543